

BERTIL BULL HEDLUND

VIGNETT TILL »MODERN AMERIKANSK LYRIK»
AV ERIK BLOMBERG

En litterär konstnär

Det finns konstnärer som tycks gå sin väg rakt fram, rakt på målet, med ögonen öppna och hand och pensel färdiga, lika beredda att ta emot som att ge ifrån sig, levande på något sätt ur hand i mun — och det finns konstnärer som tycks treva sig fram utan mål, som går i cirkel och ofta kommer vilse för att småningom kanske tvingas att återvända i sina egna spår, till någon viss punkt där deras inre slagruta säger dem att ett väsentligt något ändå låg förborgat.

Kanhända båda innerst inne söker ett och detsamma, men deras vägar, deras sätt att leva och ur levandet skapa är olika. För den ene står det sökta att finna i ett närsohelst och varsomhelst, för den andre endast i ett *där* och *just då*.

Den omedelbares utvecklingslinje kan ofta synas heldragnare, hans konstnärliga register rikare, ty lättheten i föredraget animerar honom att skapa ständigt nya brottstycken, det ena kompletterande det andra,

tills de som livsverk betraktade bilda ett helt. Den medelbares utveckling däremot, med alla dess avtagsvägar och återvändsgränder, går endast ut på att finna ett fåtal punkter, som i gengäld ge starkast möjliga utslag, och att ur dem skapa slutna konstverk, ett och ett, personliga nog att leva sitt eget liv oberoende av upphovsmannens vidare öden. En sådan konstnärs verk kan uppvisa en förvånande procent av ofullgånget skissmaterial och av rena felsteg, det kan verka vilset och förvirrande ibland, men detta är endast priset för de verkliga pärlorna.

Mellan de två typerna, den spontant måleriska och den reflekterade, litterära, finns det givetvis hybrider och stora sådana, en Munch t. ex. I dagens svenska konstliv tycks emellertid båda föra en ganska renodlad tillvaro och det är för ögonblicket den förra typen som dominerar. Den andra har just aldrig varit mycket för att hävda sig.

BERTIL BULL HEDLUND ANNONSPELAREN.
TORRNÅLSGRAVYR. 1917

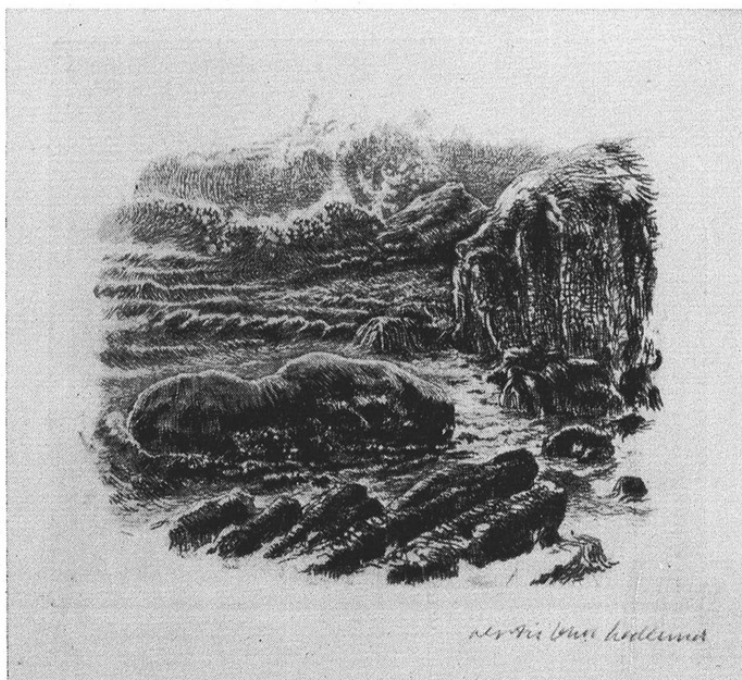

BERTIL BULL HEDLUND BOULEVARDEN. TORRNÅLSGRAVYR. 1917

Bertil Bull Hedlund är som konstnär motsvarigheten till en kammarlärare. Han har aldrig kunnat förmå sig att utställa separat, trots att hans produktion omspanner vidare områden än det grafiska, det inom vilket han gjort sig ett namn.

För honom gäller i hög grad fixeringen till ett *där*

och *just då*. Det betyder inte nödvändigtvis att han dröjt sig kvar i en viss tid och på en viss plats — inte att han är främling i sin egen tid och miljö, tvärtom — det betyder att han rent motiviskt behöver ett *där* och *just då* för att ge sitt bästa och mest tidsupplevda, för att nå fram till helhetssyn, till samlat uttryck. I

BERTIL BULL HEDLUND

VÅGEN. ETSNING. 1937

BERTIL BULL HEDLUND ILLUSTRATION TILL »TAÏS»
AV ANATOLE FRANCE. TORRNÅLSGRAVYR. 1936

hans fall är det pojkåren och de bildstormande ungdomsåren som gett de bestående livs- och skönhetsupplevelserna. Det är kring dem han kretsar, det är till dem han efter långa irrfärder återvänder för att söka — och återfinna — ett väsentligt något som i dem låg förborgat.

*

En snabb översikt av Bull Hedlunds utveckling ger ett intryck av splittring — där finns gott om sådana »avtagsvägar och återvändsgränder» som i det föregående varit tal om.

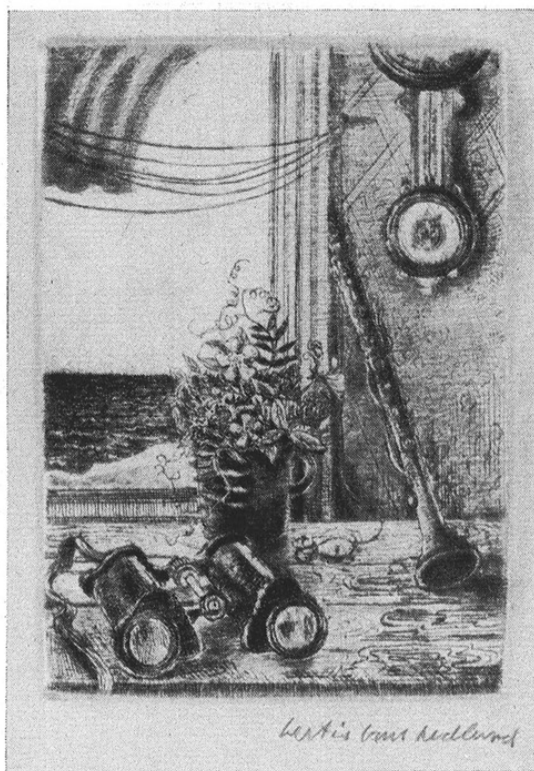
Han började sin utbildning 1911 på Tekniska skolan, där han ägnade sig åt skulptur. Studieresor kom emellan och ungdomsvännen Axel Fridell animerade honom 1914 att söka in vid Akademien, där han gick till 1915. Först 1917 började han etsa — lärde enligt egen utsago mer av kamraterna än på etsningskolan. Vad han lärt mest av är dock uppenbarligen — av böcker, illustrerade och oillustrerade. Han karakteriserar också gärna sig själv som »en bokmal». Motivvalet är redan nu i hög grad litterärt.

I bunt av ungdomsetsningar från åren 1917—1919 är därför också beroendet av franska 1800-tals illustratörer, främst av Constantin Guys och Félicien Rops, så stort att vissa blad kunna förefalla som rena

BERTIL BULL HEDLUND

TUSCHTECKNING

BERTIL BULL HEDLUND

SKÄRGÅRDSSTILLEBEN

reminiscenser. Det kan hända att Bull Hedlund i ännu högre grad beundrat grafiska konstnärer som Méryon, Ensor och andra, men med de två förutnämnda har han känt den största inre frändskapen, ty vad som framför allt stimulerat honom i deras verk är det kulturskildrande och kulturkritiska momentet. Han hör till dem som i ett *recherche du temps perdu* starkast upplever den egna tiden — det andra kejsardömetets kulturupplösning blir alltså redan i dessa tidiga etsningar (och ännu mer i senare blad, t. ex. »Wienervals») en parallell till och en symbol för motsvarande företeelser under krigs- och efterkrigstiden.

Under denna korta grafiska period, 1917—19, tangerade Bull Hedlund områden som senare skulle komma att betyda mycket för honom. Men med freden blev resandet åter möjligt — i virveln av nya intryck och i den allmänna konstförbistringen som följde gled han förbi och sökte sig andra vägar. 1918 började han måla i olja, lät småningom grafiken helt ligga nere, entusiasmerades för kubismen, som strängt taget inte låg väl till för hans frodiga, föga analytiska temperament, och sysslade under en följd av år med allehanda experiment.

Om det sedan, utom praktiska och personliga skäl, även var en känsla av vilshenhet som föranledde Bull Hedlund att göra en paus i sitt konstnärskap må lämnas därhän. Under åren 1923—28 lät han emellertid konsten helt och hållet ligga nere.

BERTIL BULL HEDLUND

PARISKOMMUNEN. OLJA. 1931. TILLH. KONSTNÄREN KARL HJ. BERGQVIST, LIDINGÖ

BERTIL BULL HEDLUND

STATSVÄLVNINGEN 1772, BORGÅRDSSCEN. GOUACHE 1934. TILLH. FIL. MAG. ARNE ANNELL, SIGTUNA

Under denna latensperiod bragtes emellertid ungdomens lärospån till mognad. Visserligen producerade han ingenting men hade i gengäld tillfälle att återknyta med den växtmiljö som innerst inne var nödvändig för honom, med hemprovinsen, det nordiska landskapet, barndomsminnena. Ty om han också intensivt upplevt den kontinentala kulturkrisen hade han dock gjort det som europeisk provinsbo, som svensk deltagande men utan att kunna sätta sin verkliga egenart som insats.

*

Bull Hedlund hör till dem som sent funnit sin egenart. Den övervägande delen av det som kan anses bestående i hans produktion har tillkommit efter 1929. Av särskild betydelse för det konstnärliga återuppvaknandet var medarbetarskapet (som tecknare) i »Fönstret» och umgänget med de kulturradikala kretsarna kring tidningen.

Det finns i denna återupptagna produktion en stark social ådra. Den tar sig icke enbart uttryck i en spetsig, ofta Grosz-influerad tidssatir, utan framför allt i en på inträngande kulturhistoriska studier återgående bildserie med ämne från Pariskommunen 1871, dels en stor olja (1930), dels ett antal gouacher och teckningar. Tonen är liksom förut i hög grad fransk — anklanger till tidens sociala konst, importerad från Tyskland och ofta skrikigt affischartad, saknas alldeles.

Så följer under årens lopp, jämsides med de välbekanta etsningarna, serier av gouacher, mestadels tänkta som ett slags tidshistoriska kommentarer men alltid burna av upplevelsen, av återupplevelsens fläkt. Ämnesregistret är rikt — det varierar från renässansens Frankrike via Gustaf den tredjes Sverige alltintill Frödings Värmland. Vad som utmärker denna konst är dess frodiga — ibland makabert frodiga — fantasi och dess lyriska intensitet. Anmärkningsvärd är konstnärens förmåga av syntes, att han inom en trång ram och med enkla medel lyckats förtäta så mycket av en

BERTIL BULL HEDLUND

ILLUSTRATION UR »DALARNA SOM SVENSKT IDEAL»
AV GUSTAF NÄSSTRÖM

kultur- en tids- eller en naturstämning. Det gäller hans tyvärr alltför okända arbeten i färg lika mycket som det gäller etsningarna.

*

Man har velat göra Bull Hedlund till Axel Fridells efterträdare och arvtagare i svensk grafik. Det säger föga om hans särart. De båda konstnärerna är varandra ytterligt olika, nästan ojämförbara. Fridell är den utsökte och durkdrivne artisten, den strängt skolade yrkesmannen — Bull Hedlund är på en gång den robustare och den vekare.

Det finns hos honom något i verklig mening originellt. Han står visserligen i skuld till fransk 1800-talsgrafik, men i hans bilder, särskilt i naturskildringarna, finns en lyrisk ton som är i bästa och sällsyntaste mening svensk.

Hemligheten är kanske den, att han mer än de flesta lever i minnet. Hans strävan under de gångna åren har varit att återskapa »den förlorade tiden», men inte bara den historiskt förlorade utan även den egna ungdomens förlorade tid. Han är visserligen till hela sin läggning humanist, han bygger på trägna studier och på fonder av erfarenhet, men detta stoff är för honom inte bokligt utan mänskligt och levande — det är hjälpmedel till självupplevelse, återupplevelse.

Minnet av ett landskap, sådant man såg det *just då*, kan te sig vackrare än landskapet självt, minnet av en känsla, sådan man upplever den *där*, kan ha blivit intensivare än vad känslan ursprungligen var. Minnet lagrar upplevelserna, för somliga blir det glömska, för andra ädelt vin. Endast för den som behållit och som en oersättlig skatt bevarat det första, ungdomliga, friska intrycket av naturen, av människorna, blir världen evigt ny.

Den lyriska helgjutenhet som präglar Bull Hedlunds senare produktion har sin grund i att han förblivit sina minnen trogen, att han återfunnit det spontanaste inom sig på andra sidan formsträvandets och experimenterandets eklut.

Gunmar Ekelöf.